

NOTLAR

AYŞE FÂİKA ERKMENOĞLU İLE FÂİK ÂLİ OZANSOY VE MUNİS FÂİK OZANSOY HAKKINDA BİR RÖPORTAJ

Sinan ÇİTÇİ*

ÖZET

Fâik Ali ve Munis Fâik Ozansoy hakkında elimizde çok sınırlı bilgi var. Örneğin her ikisinin de henüz mufassal biyografileri yazılmış değil. Hatta mecmualardaki şiirleri de toplanmış değil. Haklarında yazılanlara baktığımız zaman, bunların genellikle şairlerin edebî veçheleri üzerinde duran değerlendirme yazıları olduğunu görürüz. Hâlbuki edebî ürünlerin bütününi göz önünde bulundurmadan verilen hükümler ne kadar isabetli olabilir. Diğer taraftan bir sanatçının hayatını ve şahsiyetini etraflıca bilmeden sanatını izah etmek oldukça zordur. Bugüne kadar Fâik Âli ve Munis Fâik hakkında en fazla bilgiyi, yakın dostları Taha Toros ve Mehmet Çınarlı vermiştir. Fakat onlar da ağırlıklı olarak edebî yönleri üzerinde durmuşlardır. Fâik Âli ve Munis Fâik'i daha yakından tanımak için yaşayan vârisleri ve yakın dostlarıyla irtibat hâlinde olmanın ve ellerindeki eski ve yeni harfli belgeleri incelemenin faydalı olacağını düşünüyörüz. Bu amaçla Fâik Âli Bey'in torunu Ayşe Fâika Erkmenoğlu ile bir röportaj yaptık. Bu röportajda genellikle her iki şairin şahsiyetlerine ışık tutacak ve biyografilerine malzeme taşıyacak konularda sorular sormaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: şair, devlet adamı, Fâik Âli, Servet-i Fünûn, Fecr-i Âti, Munis Fâik, Hisar.

AN INTERVIEW WITH AYSE FAIKA ERKMENOGLU ABOUT FAIK ALI OZANSOY AND MUNIS FAIK OZANSOY

ABSTRACT

We have very limited information about Faik Ali and Munis Faik Ozansoy. For instance, detailed biographies of them haven't been written yet. Also their poems which were published in various magazines haven't

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üni., Türkiyat Araştırmaları Enst., Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
sinancitci@gmail.com

been collected. All written material about them are researches on their literary works. However, for an accurate decision, their complete works should be searched. In addition, it is hard to elucidate their artistic ability without having information on their biography and character. The uttermost information on Faik Ali and Munis Faik Ozansoy has been given by their close friends Taha Toros and Mehmet Çınarlı so far, but they generally focused on their literary aspects. We thought it is useful to get in touch with their alive inheritors and close friends. Also written material both in Latin and Arabic script of the family should be analyzed. For this reason we have made an interview with Ayşe Faika Erkmenoğlu who is Faik Ali's granddaughter. We generally tried to ask questions which will help us to enlighten the biographies and personalities of each poets.

Key Words: poet, statesman, Fâik Âli, Servet-i Fünûn, Fecr-i Âti, Munis Fâik, Hisar.

Mir'ât'ül-İber ve Mizân'ül-Edeb müellifi Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa'nın iki oğlundan birisi meşhur edip Süleyman Nazif diğeri de Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî edebî hareketlerinin lirik şairi Fâik Âli Ozansoy'dur. Süleyman Nazif hakkında epeyce bir çalışma olmasına rağmen, Fâik Âli Bey hakkında maalesef edebiyat tarihlerindeki ve ansiklopedilerdeki sınırlı bilgiler ile onlara istinat eden birkaç yüksek lisans tezinin dışında ciddi bir çalışma yoktur. Fâik Âli Bey'in, kendisi gibi bürokrat ve şair olan oğlu Munis Fâik Ozansoy da *Hisar* dergisinin önemli bir kalemi ve Garip akımına karşı Yahya Kemal ekolünün sessiz, vakur ve sebatkâr bir temsilcisi olmasına rağmen, bugüne kadar üzerinde yeteri kadar çalışma yapılmamıştır. Türk edebiyatının bu iki önemli şahsiyetini daha yakından tanı(t)mak amacıyla yaptığımız çalışmaların ve uzun uğraşların sonunda Fâik Âli Bey'in (oğlu Hayrettin Ozansoy'un kızı) torunu ve Munis Fâik Ozansoy'un yeğeni Ayşe Fâika Erkmenoğlu Hanımefendi'ye ulaştık. Ayşe Hanım, dedesi ve amcasıyla birlikte uzun zaman geçirmesi, onların şahsiyetlerine, itiyatlarına ve günlük hayatlarına yakından vakıf olması ve nesilden nesle intikal eden metrûkâtlarının önemli bir kısmını elinde bulundurması yönüyle sadece bu iki şair hakkında yapılacak çalışmaların değil, Seyyid Nesimî'ye kadar uzanan bu "irfan hanedanı"nın en önemli kaynaklarından birisidir. Röportaj teklifimizi kırmayıp kıymetli eşi Rıza Erkmenoğlu ile birlikte bizi evinde misafir ettiği, dedesi ve amcasıyla ilgili arşivini, kütüphanesini lütufkâr bir sûrette istifademize sunduğu ve sorularımıza samimiyetle ve nezaketle cevap verdiği için bir kere daha kendilerine teşekkür ediyoruz.

Sinan ÇİTÇİ: Munis Faik Bey'in şeceresi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Ayşe ERKMENOĞLU: Dedesi Said Paşa'nın kendi el yazısıyla kaydettiği şecereye baktığımız zaman, ailenin Hz. Ali'ye kadar uzandığını görüyoruz. Yani ehl-i beyt bir aile. Fakat her ehl-i beyt olan aile, din adamı çıkartacak diye bir şey yok. Bu aile, uzun asırlar memlekete din adamından ziyade kültür ve idare adamı yetiştirmiş. Dedesi Said Paşa, tarihçi ve edebiyatçı kimliğinin yanı sıra büyük bir devlet adamı. Amcası Süleyman Nazif ve babası Fâik Âli Ozansoy da hem devlet adamı hem de şair ve sanatkâr.



Taha Toros (sol), Fâik Âli (oturan) ve Munis Faik (sağ)

S.Ç: Fâik Âli Bey ile Mevhibe Hanım nasıl evlenmişler?

A.E: Fâik Âli, abisi Süleyman Nazif'e yalnızlık çekmekten bıktığını, uygun bir kız bulup evlenmek istediğini söyleyince Süleyman Nazif: "Evlenmek mi? Düşmanıma bile tavsiye etmem" demiş. Tabii kendisinin sıkıntılı bir evliliği var. Eşi Lutfiye Hanım ile zor geçiniyordu. Hasbelkader iki çocukları olmuş. İlk etapta kardeşine evlenmeyi tavsiye etmemiş. Fakat sonra ona münasip bir eş olarak Mevhibe Hanım'ı bulmuşlar. Fâik Âli Bey, 1292/1876 doğumlu. Bendeki Nüfus Hüviyet Cüzdanına göre Mevhibe Hanım da 1305 yani, yaklaşık 1888 doğumlu. Dedemle evlendiği zaman 16 yaşındaymış. Aralarında da yaklaşık 12-13 yaş var. Fakat birbirlerini çok sevmiş, masallardaki gibi bir aşk yaşamışlar.

S.Ç: Fâik Âli Bey'i gördünüz mü? Nasıl bir insandı?

A.E: Evet, dedemi gördüm. 4-5 yaşındaydım. Hatırladığım kadarıyla çok yaşlı değildi ama hastaydı. Ben, en zayıf hâlinde gördüm. Fazla konuşmayan, sessiz bir insandı. Çocukları içinde en fazla Munis Faik'le iletişimi vardı. Belki çok konuşmuyordu ama her gittiği yerden birbirlerine kartpostallar gönderirlermiş. Çünkü bu ailenin hemen her ferdi, konuşmaktan çok yazarak duygularını ifade ediyorlardı.

S.Ç: Mevhibe Hanım'ı gördünüz mü? Nasıl bir insandı?

A.E: Evet, gördüm ve hatta aynı evde, aynı odada yattık iki yıl kadar... Ben de herkes gibi bayılırdım babaanneme. 1968'de öldü; ben 22 yaşındaydım. Mevhibe Hanım, Bursalı Haydar Paşa ile Naile Hanım'ın kızıdır. Babası Haydar Paşa, Erzurum'da valiyken çok genç yaşta ölünce annesi Naile Hanım, iki çocuğunu alıp atlı arabayla Bursa'ya geri dönmüş. Herhangi bir tahsilinin olup olmadığını bilmiyorum. Belki de o devirde âdet olduğu üzere özel hocalardan evde eğitim almış olabilir. Bununla birlikte çok pozitif, yapıcı ve olgun bir insandı. Son derecede zor şartlar altında, tarihin bütün sıkıntılarını yaşamış, mükemmel bir insan. Dedem 1919'da Diyarbakır'a vali olarak gidince kargaşadan dolayı ailesini götürememiş. Mevhibe Hanım, beş çocuğu, bir evlatlığı ve akrabalarından başka kimselerle birlikte Bursa, Çekirge'de annesi Naile Hanım'ın evine yerleşmiş. Daha sonra o köşk gibi ev satıldı. Şimdi "Otel Marmara" veya "Otel Anatoli" oldu. Aile bir taraftan harp dağdağaları diğer taraftan ekonomik sıkıntılarla boğuşuyor. Fâik Âli Bey, 22 ay maaş alamamış. Ailesi sıkıntı çekmesin diye Bursa'da esnaflardan borç para almış. En son o hâle gelmiş ki ev ipotek edilmiş. Yiyecek sıkıntısı var, gaz yağı yok, petrol yok. Fakat Mevhibe Hanım, mümkün olduğunca, bu problemleri çocuklarına yansıtmamaya çalışmış. Düzenli eğitimin yapılamadığı o günlerde bu aile

ocağı, bir mektep gibi işlemiş. Evin içinde tiyatrolar oynuyorlar, temsiller yapıyorlar, tuluat oynuyorlar, şiir yazıyorlar vs. Fakat bütün bu güzelliklerin lokomotifini her zaman büyükannem Mevhibe Hanım olmuştur. Fâik Âli Bey'in yükünü hafifleten, aileyi bir arada tutan hep Mevhibe Hanım'dır. Mesela babama sorsanız en güzel dönem olarak o yılları gösterir. Daha sonra Fâik Âli Bey, memuriyetinden ayrılıp Bursa'ya geliyor ve ailesini alıp İstanbul'a yerleşiyor. Fakat bu yıllar ailenin ciddi ekonomik sıkıntılar içinde bulunduğu yıllardır. Ama Mevhibe Hanım, yoku var etmesini bilen, çok asil bir kadındır.

S.Ç: Fâik Âli Bey'in kaç çocuğu vardı? Biraz onlardan bahsedebilir misiniz?

A.E: Fâik Ali Bey'in Girizan (1910), Munis Faik (1911), İbrahim Cehdi (1912/1913), Remide (08.01.1915) ve Hayrettin (9 Teşrinievvel 1331/22 Ekim 1915) isimli beş çocuğu vardı. Girizan ile Munis hiç evlenmediler. Remide halam ise bir dönem milletvekilliği de yapan Süreyya Anamur ile evlenmiş, Hasan ve Ömer isimli iki çocuğu olmuştur.

S.Ç: Sizin de bildiğiniz gibi bu aile, uzun asırlar memlekete büyük sanat ve idare adamları yetiştirmiş. Seyyid Nesimî'ye kadar uzanan bu silsilenin edebiyat sahasındaki son temsilcileri Süleyman Nazif, Fâik Âli ve Munis Faik. Babanız Hayrettin Ozansoy da devlet adamı kimliğiyle öne çıkmış. Fakat diğer amcamız İbrahim Cehdi hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmiyoruz. Onun hakkında neler söyleyebilirsiniz?

A.E: İbrahim Cehdi'nin üç çocuğu ve çok değerli, sempatik bir eşi vardı. Çocukları Tuluğ ve Bilge İzmir'de yaşamaktaydılar. Maalesef oğlu Tamer genç yaşta vefat etti. Cehdi amcamı çok uzun zamandır görmedim.

S.Ç: Fâik Âli Bey'in Emine isimli bir de evlathığı var galiba?

A.E: Evet, Emine, Fâik Âli Bey Kütahya'da valiyken aileye katılmış. Hatta babam Hayrettin doğacağı sırada gelmiş. O zamanlar 7-8 yaşlarında yetim bir çocukmuş. Harp sıkıntılarının yaşandığı o yıllarda Emine ailenin bir ferdi, evin küçük bir kızı gibi himaye görmüş. Emine babamın ablası gibidir. Fotoğraflarda babam, hep onun kucağında görülür. Aslında Emine, o evin kalbidir. Bütün ihtiyaçlara, bebelere o bakar. Temizlik, yemek gibi şeyler ondan sorulur. Öyle yemekler yapar ki herkes onun yemeklerini yemek için üç günlük yoldan gelir. Daha sonra Emine, İsmail Kovanlık ile evlenip Etlik'te Kovanlık ailesine gelin gitti. Bu aile demirci ustasıdır. Emine'nin bu aileye katılmasıyla birlikte o aile de çok mutlu oldu.

S.Ç: Munis Fâik Bey, “Çocukluğumdaki Dünya” adlı şiirinde dadısından bahseder ve şair olmasında dadısının anlattığı masalların büyük tesirinin olduğunu söyler. Dadısının kim ve nasıl bir insan olduğu hakkında neler söyleyebilirsiniz?

A.E: Maalesef bilemiyorum...

S.Ç: Munis Fâik Bey, şiirlerinde çocukluk ve gençlik yıllarından hep hasretle bahseder. Acaba size de hiç çocukluğundan bahseder miydi?

A.E: Tabii bahsederdi. Özellikle Büyükada’yı çok sevdiğini söylerdi. Babası Beyoğlu mutasarrıfıyken aynı zamanda Adalar mutasarrıflığı da yapmış. O dönemde orada eşeğe biner gezerlermiş. Orada Fatma Hanım diye bir kadın varmış. Emine’nin yaşlarında. Fatma Hanım, Munis Fâik’e değil, ama babama dadılık yapacak yaştaymış. Daha sonra Fâik Âli’nin polis memuruyla evlenmiş. Bence o çocukluk günlerini güzelleştiren Mevhibe Hanım’dır. Çünkü Fâik Âli, çok başlarında değil. Zaten biraz hovardalığı da varmış. Etrafta gezmiş, Beyoğlu’nda dolaşmış ama bunları hiç oralara götürmemiş, ailesini o hayatın içine katmamış. Aslında çok müreffeh bir hayatları yok. Zaten o devirde hiç kimsenin öyle çok rahat bir hayatı yok. Ama Munis Fâik, çok hayalperest bir insan. Annem de aynısını söylerdi. Belki şiirlerinde anlattığı dünya, reel âlemdeki değil de hayal âlemindeki bir dünya. Aslında bu hayalperestlik, içinde buldukları hayatın zorluklarını hafifletmelerine yardımcı olmuş.

S.Ç: Şiirlerinde en çok bahsettiği konulardan birisi de metafizik düşünce. “Din”, “Allah”, “kader” ve “öte dünya” düşüncesi de zihnini çok meşgul etmiş. Bu konularda ne söyleyebilirsiniz.

A.E: Şiirlerinde bu konulara temas etmesi, biraz da ehl-i beyt olmasından kaynaklanıyor. Onun mutasavvıf bir yanı var. Kendisi hakikaten Mevlana’nın görüşlerini çok iyi anlamış ve hazmetmiş bir insan. Dini evvela Allah’la bireysel ilişki olarak düşünüyor. Zaten annesi de kendisi de gerçekten ve derinden inanan insanlar. Sofistike, rafine bir inançları var. Munis’in hiç kimseye bir kötülüğü olmamış, bilakis çok insana faydası olmuştur. Pek çok insanı işe yerleştirmiştir. Para çalmamış, kimsenin hakkını yememiştir. Din değince işin içine etik giriyor. Bunlar hep etik yaşamış insanlar. “Dini bütün” değince beş vakit namaz kılmalarına gerek yoktu. Zaten inançlı insanlardı bunlar. Duaların ruhunu biliyorlardı. *Kuran*’ı başından sonuna kadar biliyorlardı. Zaten *Kuran* okuyarak okumaya başlamışlar.

S.Ç: Munis Bey'in "insan", "hayat", "medeniyet" hakkındaki düşünceleri nasıldı? Kendisini hangi medeniyete mensup hissedirdi? Doğu mu Batı mı vs?

A.E: Dünya medeniyetine mensup hissediyordu. Ben de medeniyeti, doğu-batı diye ayırmam. Doğu, Batı diye nasıl ayırırsınız. Onlar doğuyu batıdan, batıyı da doğudan daha iyi anlamışlar. Onların yoğruldukları yumak, çok "universal", "çağdaş" bir yumak. Bunlar, dünya vatandaşı. Her türlü insanla iletişim kurabiliyorlar. Suudi Arabistan prensiyle de herkesle iletişim kuruyorlar.

S.Ç: Bildiğiniz gibi M.Fâik, ilköğrenimini Özel Enver Paşa Okulu'nda yapıyor. Sonra Ecole Modern'e daha sonra da Galatasaray Lisesi'ne gidiyor. Yüksek tahsilini ise İstanbul ve Ankara Hukuk Fakültesi'nde yapıyor. Munis Faik'in eğitim hayatı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

A.E: Ailenin bütün üyeleri gibi o da asıl eğitimini öncelikle bir kültür ve sanat yuvası olan ailesinin içinde almış. Galatasaray Lisesi ise onu hayata hazırlamış. Galatasaray'da çok aktif bir öğrencilik hayatı var. Bir taraftan kültür ve sanat aktivitelerinin içinde diğer taraftan sınıf mümessilliği yapıyor. Bakın, bu kâğıtlar Munis'in o dönemde tuttuğu yoklama listeleri. Derste bulunmayanlar, mütalahanede bulunanlar, hastanede bulunanlar vs... Galatasaray'dan mezun olduktan sonra İstanbul Hukuk'a giriyor. Sonra Ankara Hukuk'a geçiş yapıyor. Bana çok enteresan gelir, Hukuk Fakültesi Munis'le birlikte Ankara'ya geliyor. O zaman hukuk fakültesi 3 sene. Niçin Ankara'ya geliyor? Çünkü hem okuyor hem çalışıyor. Babam da öyle. Munis'in izinden gidiyor. Hem hukuk fakültesinde okuyor hem çalışıyor.

S.Ç: Bir kaynakta okumuştum. Munis Fâik'in İş Bankası'na, babanızın da Dış İşleri Bakanlığına girmesinde Celal Bayar'ın büyük tesiri olmuş. Gerçekten öyle mi?

A.E: Evvela babam Dış İşleri Bakanlığı'na değil, İktisadî İşbirliği Teşkilatı'na giriyor. Yani Ticaret Bakanlığı'na... Evvela tercüman olarak bu bakanlığa giriyor, okulu bitirdikten sonra da kadrolu memur oluyor. Tabii lisan biliyor. O yıllarda Türkiye'de lisan bilen insan pek yok. Bunun üzerine babam 1944'te Londra'ya tayin oluyor. Babam Dış İşleri Bakanlığı'nda hiç çalışmadı. Sadece Fatin Rüştü Zorlu'nun iki sene kadar özel kalem müdürlüğünü yaptı. Munis de hiçbir zaman Dış İşleri personeli olmuyor. Sonradan dışarıdan Büyükelçi olarak UNESCO Daimî temsilciliği görevine atanıyor. Munis'in Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olması da Celal Bayar'la yakınlığından kaynaklanıyor. Babam Maliye Bakanlığı memuru olarak çalıştı ve Maliye Bakanlığı'ndan emekli oldu.

S.Ç: Munis Faik ne zaman, nerede askerlik yaptı? Askerlik anılarını anlatır mıydı?

A.E: 1937-1938 yıllarında Ankara’da yedek subay okulunda topçu sınıfında eğitim aldığımı biliyorum. Elimde Ankara İhtiyat Zabıt Mektebi’ni muvaffakiyetle bitirdiğine dair bir belge de var. Size gösterebilirim. Babam da dört sene topçu yedek subayı olarak askerlik yapmış. 1941-1942’li yıllarda terhis olmuş. Babam askerlik anılarını anlatırdı ama Munis’in askerlik günlerinden bahsettiğini hiç hatırlamıyorum.

S.Ç: İsterseniz biraz da Munis Fâik’in devlet adamlığı yönünden bahsedelim.

A.E: Munis Fâik her şeyden önce çok çalışkan bir insan. Aynı zamanda çok disiplinli ve hassas. Ticaret Bakanlığı’nda çalıştığı dönemde namusluluğuyla tanınmış. Hiç kimseyi kayırmamış. Mesela hurma ticareti yapan bir adama, bilgisi olmasına rağmen, “Ertesi gün Irak’la hurma ticareti yasaklanacak” demez; adamın malları gümrükte kalmış. Bunlar, çok hassas ve dikkat isteyen konular. Hiçbir zaman çok müreffeh bir hayat yaşamamış. Bürokrat olmak demek, zengin olmak değil zaten.

S.Ç: Fotoğraflarından da az çok belli oluyor ama siz yakinen gördüğünüz için daha iyi bilirsiniz. Acaba Munis Fâik’in fizikî yapısı (fizyonomisi) nasıldı?

A.E: Munis Fâik de babam da orta boylu sayılırdı. Boyları 1,71-1,72 cm civarındaydı. Fakat şişman değillerdi. Babam sarışın, Munis Fâik ise kumraldı. Renkleri annelerine benziyordu. Yüzleri ise babalarına benziyordu. Her ikisinin de gözleri maviydi. Tabii güzel maviydi. Parmakları zarif, elleri de sanatkâr eliydi. Babamın elleri benimki gibi pençe şeklindeydi ve biraz sertti ama Munis’in oldukça yumuşak bir eli vardı. Ablaları ve İbrahim Cehdi de kumrallardı. Gözleri kahverengiydi. Ayrıca hepsi çok şıklardı. Zarif insanlardı.

S.Ç: Şiirlerine baktığımız zaman Munis Faik Bey’in çok ince ruhlu bir kişiliğinin olduğunu görüyoruz. Acaba günlük hayatta nasıl bir ruh hâline sahipti?

A.E: Şair ve sanatkârlar yetiştiren bu ailenin pek çok ferdi gibi Munis Faik de oldukça hayalperest ve idealist bir insandı. Hayatın gündelik problemlerinden daha çok kültür, sanat ve edebiyatla yoğrulmuş bir hayal âleminin insanıydı. Aslında bu ailenin bütün fertlerinde bu özellik vardır. Mesela halalarım ev içinde özel eğitim almış, elit insanlardı. Mesela sabahları kalkar, en güzel elbiselerini ve iskarpinlerini giyer ve “Evet, bugün ne yapıyoruz? Briç mi

oynuyoruz, tiyatroya mı gidiyoruz, ahbablardan kim geliyor vs...” diyerek güne başlar ve dolu dolu bir hayat yaşarlarmış. Tabii bunu yapmaları ev işlerini yapmalarına mani değilmiş. Kendi işlerini kendileri yapıyorlar, yemeklerini pişiriyorlar vs. Yani sizin anlayacağınız çok yönlü, dört başı mamur insanlardı.

S.Ç: Yahya Kemal ekolünü takip eden Munis Faik, şiirlerinde hiçbir zaman siyasetten ve ideolojilerden bahsetmemiş. Bununla birlikte 27 Ekim 1957 milletvekili seçimlerinde Ankara’da aday olmuş ama seçilememiş. Acaba günlük hayatında siyasete ne kadar yer verirdi? Ona göre siyaset neydi ve nasıl olmalıydı?

A.E: Munis Faik, siyaset adamı olmaktan çok devlet adamıydı. Evet, seçimleri kazanamadı çünkü Ankara’da kalıcı bir seçmen kitlesi yoktu. Babam Hayrettin Ozansoy’da 1980’li yıllarda Diyarbakır’dan Halkçı Parti adayı olarak meclise girmişti fakat işin doğrusu onun da Diyarbakır’da bir seçmen kitlesi yoktu. Her gidiş gelişinde “Burası, bana çok zor geliyor” diyordu. Orada yaşamadığı için oranın dinamiğini anlamakta zorlanıyordu. Munis Fâik, günlük hayatında siyasetten hiç bahsetmezdi. Ama eğitimleri ve meslekleri icabı, siyasete bigâne kalamazlardı. Etraflarındaki herkes siyaset yapıyor. Bununla birlikte onun bütün ilgisi kültür ve sanat konuları üzerineydi. Arkadaşları genellikle şairler ve ressamlardı. O günkü dostlarıyla Ankara Sanatseverler Derneği’ni kurmuşlardı. Bugün Türkiye’nin yaşayan en büyük modern ressamlarından Burhan Doğançay’la Ticaret Bakanlığı’nda beraber çalışıyorlar. Munis Faik, o zaman oldukça genç olan Burhan Doğançay’ı resim konusunda çok destekliyor ve teşvik ediyor.

S.Ç: 1960 İhtilali’nde Celal Bayar’ın Genel Sekreteriyken Munis Faik de tutuklanıyor. O günlerde yaşadıklarını hiç anlatır mıydı?

A.E: Celal Bayar tutuklanınca Munis Faik de onu bırakmıyor. Bir takım bürokratlarla birlikte önce Yassıada sonra Balmumcu’da bir çiftliğe götürülüyorlar. Daha sonra beraat ediyorlar. Tabii ona en zor gelen şey, özlük haklarının elinden alınmasıydı. Amcamın maaşsız kalması demek, ailenin zor durumda kalması demektir. 1960 yılında babam Paris’teydi. Sefarete bağlı olarak İktisadî İşbirliği Teşkilatı nezdinde Türk müşaviriydi. Babam da o yıl Ankara’ya döndü. Bizim bütün aile, halalarım, Emine falan hepsi büyükbabamın Bahçelievler’deki evinde kalıyordu. Hatta büyükbabam da emekli albaydı. Askerler geldiği zaman, annem kapıyı açar, “Kimi arıyorsunuz? Emekli Albay Adnan Erginsoy’un evi burası!” diyerek aileyi korumaya çalışırdı.

S.Ç: 1960 İhtilali'yle ilgili düşüncelerini anlatır mıydı? Bir hukukçu olarak o günkü yargılamalara nasıl bakıyordu?

A.E: 1960 İhtilali bir gerçek tabii. Hep tanıdığı, bildiği insanlar içeri alındı. Herkes gibi o üç insanın asılmasına da çok üzüldü. Meseleye insan hakları çerçevesinden bakıyordu ve yapılan muameleleri haksız buluyordu. Tabii, mahkemenin şekli konusunda da çekinceleri vardı. Böyle olur mu, diye düşünüyordu. Aile de o dönemde çok sıkıntı çekti. Ama bu sıkıntılar, onların yaptıkları bir hatadan kaynaklanmıyordu.

S.Ç: Bildiğiniz gibi o günlerde Anayasa profesörü Ali Fuat Başgil'in de mahkemenin şekli ve mevcut hukukî süreçle ilgili teklif ve tenkitlerini hâvî yazıları çıkıyor? Ben göremedim ama acaba Munis Fâik'in de yayınlanmış veya müsveddeler hâlinde kalmış bu türden yazıları var mıydı?

A.E: Munis böyle şeyleri tenkit etmezdi. O, kültür yazıları yazardı. "Ben devlet memuruyum; devlet, benim başımın tacıdır" diye düşünürdü.

S.Ç: Mehmet Çınarlı, İhtilal'den sonra Munis Fâik'in, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği bareminin iki altında bir memuriyete tayin olunduğunu ve maaşını da ona göre az aldığını anlatır. Pek çok kimse gibi Danıştay'a dava açıp özlük haklarını geri alması için kendisine ısrar ettiğini ama Munis Fâik'in buna tenezzül etmediğini ve "Üç kuruş fazla alacağım diye ben, devletime dava açmam!" dediğini nakleder...

A.E: Evet, dava açmadı. Onlar o zihniyette insanlardı. Bunda hem romantiklik hem de gayr-ı pratik olma var. Senin birtakım özlük hakların var ki bunlara sahip çıkman gerekir. Hâlbuki onlar devlet bizi düşünür zihniyetiyle hareket ediyorlardı. Tabii bu, yanlış bir düşünce. Burada şunu da ifade edeyim bu insanların para konusunda ayrı gayrıları yoktu. Aile bireyleri o kadar birbirlerine bağlıydı ki birbirlerinin ceplerine para koyarlardı.

S.Ç: Müzikle arası nasıldı?

A.E: Klasik Türk müziğini çok sever, Münir Nurettin Selçuk'u da çok dinlerdi. Timur Selçuk'u, Ayla Algan'ı severdi. Dinlediği şarkıların bazılarının güftesi babası Fâik Âli'ye aitti. Bildiğim kadarıyla âlet çalmıyordu ama ailenin diğer fertleri gibi o da makamdan çok iyi anlardı. Oyun havası tarzında şeylerden değil de oda müziğinden hoşlanırdı. Tabii operadan da Klasik Batı müziğinden de çok hoşlanırdı.

S.Ç: Munis Faik Bey kaç dil bilirdi?

A.E: Munis Faik, Ecole Modern ve Galatasaray Lisesi'nde mükemmel derecede Fransızca öğrenmiş. Kitaplarının önemli bir kısmı Fransızcadır. Türkçe ve Fransızca biliyordu. Tabii Latince de biraz biliyordu. Onun için İtalyanca bilmemesine rağmen, İtalya'ya gittiği zaman anlamakta zorluk çekmezdi. Gazete okur anlardı. Babam ise İngilizce ve Fransızca bilirdi.

S.Ç: Doğu dilleriyle arası nasıldı?

A.E: Bunların hepsi Arapça ve Farsça biliyorlardı. Fâik Âli; Arapça, Farsça ve Fransızca'yı mükemmel biliyordu. Munis Arapçayı kullanmazdı. Ama bazı notlarını Osmanlıcada kullanılan Arap alfabesi ile tutardı.

S.Ç: Ölümünden sonra Munis Faik'in kitapları ne oldu?

A.E: Mithat Paşa caddesindeki ev satılırken eşyalarla birlikte kütüphanenin de bir kısmını ben, bir kısmını da kuzenim Hasan (Anamur) aldı. Kitaplarının içinde Türkçe ve Fransızca eserlerin yanı sıra Eski Türkçe kitaplar da var. Eski Türkçe kitapların içinde Abdülhak Hâmid'in, babası Fâik Âli'nin ve Saffet Nezihi'nin kitapları başta geliyor. Bendekilerin çoğu Türkçe ve Eski Türkçe. Hasan'dakiler ise daha çok Fransızca. Zaten Hasan, Fransız dili ve edebiyatı profesörüdür.

S.Ç: Munis Fâik Bey niçin hiç evlenmedi?

A.E: Bu soruyu anneme de sorarlardı. "Parasızlıktan" derdi. Bildiğiniz gibi Faik Âli, emekli olduktan sonra ailenin ekonomik sıkıntıları da artmış. Munis Faik, Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra hem okumuş hem çalışmış. Hayatı boyunca sınırlı imkanlara sahip, kalabalık bir ailenin sorumluluğunu sırtında taşımış. Girizan halam hiç evlenmemişti. Remide halam da erken yaşta dul kalmıştı. Munis, hayatının sonuna kadar kızkardeşlerine ve Remide'nin iki oğlu Hasan ile Ömer'e destek olmuş. Ayrıca Munis, oldukça hassas ve kültürlü bir insan. O devirde kendisi gibi elit, kültürlü ve hassas bir insan bulma konusunda da seçici davranmış diyebiliriz. Çünkü onlar, muhataplarında hep yüksek bir kültür arıyorlar.



Ayşe ve Rıza Erkmenoğlu

S.Ç: Remide Hanım'ın eşi kimdi? Ne iş yapardı?

A.E: Süreyya Anamur, iktisatçı ve hukukçuydu. Ticaret Vekâleti'nde bürokrat idi. Ayrıca 1943'te bir dönem Trabzon milletvekili idi. 1908 Elbistan doğumluydu. Fransa'da Grenoble Hukuk Fakültesi mezunuydu. Hukuk ve iktisat konularında uzmandı. Ticaret Vekâleti Dış Ticaret Dairesi Reisliği görevinde bulundu.

S.Ç: Munis Faik, Başbakanlık müsteşarlığı yaptığı dönemde (8 Aralık 1970), iş dönüşü Ankara'da bir trafik kazası geçiriyor. Kazanın detayları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

A.E: Munis Fâik, öğle saatlerinde makam arabasıyla Başbakanlıktan eve gidiyor. Her zamanki gibi sağ arka koltukta oturuyor ve kitap okuyor. Şoför mahallinde ehliyetsiz bir erin oturduğu askerî bir jip, sağ arka kapının bulunduğu taraftan Munis Faik'in makam arabasına çarpıyor. Tabii kafası gidip geliyor ve beyni ciddi hasar görüyor. Enteresandır başka kimseye de bir şey olmuyor. Uzun süre Numune Hastanesi'nde komada kalıyor. Komadan uyandığında da yarı felçti. Daha sonra Sağlık Bakanlığı da yapan askerî doktor Yıldırım Aktuna orada doçentti. Bir süre özel olarak onunla ilgilendi, tedavisini üstlendi. Daha sonra bana Brüksel'e geldi. O zaman Brüksel'deydim. Biraz

daha tedavi gördü. Kazanın sonucunda nörosomatik bir rahatsızlık kaldı üzerinde. Rahat yürüyemiyordu, rahat nefes alamıyordu. Sol tarafını rahat hareket ettiremiyordu. Tabii Paris'e tayini çıktığı zaman çok mutlu gitti. Zaten çok sürmedi. İki sene kadar sonra da vefat etti. Munis, kazayı yapan şoförün affedilmesini ısrarla sağlamıştır. "Kazadır, onu o arabanın direksiyonuna donanımsız oturtan sorumludur." Demiştir ve herhangi bir cezanın verilmesini önlemiştir.

S.Ç: Munis Faik, ölürken yanında kimler varmış ve ölümü nasıl olmuş? Devlet, resmî tören yaptı mı?

A.E: Yanında ablaları vardı. Çok rahat bir şekilde akşam "Ben yorulдум." Deyip yatmış ve bir daha uyanmamış. Hiç sıkıntı çekmeden, hastalanmadan, hastanelere girmeden vefat etmiş. Ben Strasbourg'daydım. Babam Paris'e gidip cenazeyi Ankara'ya ve sonra da İstanbul'a götürdü. Devlet merasimi yapıldı. Bayrağa sarılarak cenaze Zincirlikuyu'daki aile kabristanına defnedildi.

S.Ç: Munis Fâik'in gerçekleştirmek isteyip de muvaffak olamadığı en büyük hayali neydi?

A.E: Kitaplardan ve tablolardan meydana gelen bir müze kurmak istiyordu. Resim yapmıyordu ama resimden iyi anlıyordu. Cumhuriyet ressamlarının ve Avrupalı ressamların tablolarıyla ilgili yazıları vardı. Zaman zaman bundan bahis ettiğini hatırlıyorum.

S.Ç: Bildiğiniz gibi Munis Bey'in şiirlerinde İstanbul, önemli bir leitmotiv. Çocukluğunun önemli bir kısmını ve ilk gençlik yıllarını babasının da âşık olduğu bu şehirde geçirmiş. Fakat memuriyet icabı hayatının önemli bir kısmını da Ankara'da geçirmiş. Acaba Ankara'yı mı yoksa İstanbul'u mu çok severdi?

A.E: O, Türkiye'yi seviyordu. Siz de biliyorsunuz ki İstanbul'da bir yaşam standardı tutturabilmek için zengin olmak lazım. Ankara'da ise mütevazı imkânlarla da kaliteli bir hayat sürülebilir. Onlar 1932'den itibaren hayatlarının büyük bir kısmını Ankara'da yaşadılar. Bunlar, Ankara'yı başkent yapan insanlar. Türkiye'yi şekillendiren insanlar. Emekli olmadan vefat eden Munis Fâik, çalışma hayatını devlet görevinde ve Ankara'da geçirmiştir.

S.Ç: Kıymetli vaktinizi ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

A.E: Rica ederim.